

Διαπολιτισμικότητα και ρατσισμός στην εκπαίδευση: καταγραφή κατάστασης

Παλαιολόγου Νεκταρία, Δρ. στις Επιστήμες της Αγωγής

1. Προβληματική

Το σχολείο αποτελεί το βασικό θεσμό διαπαιδαγώγησης του νέου ανθρώπου. Είναι πολύ σημαντικό ο εκπαιδευτικός να έχει αρκετές γνώσεις, όμως είναι εξίσου απαραίτητο να μπορεί και να έχει τη δεξιότητα να επικοινωνεί με τα παιδιά. Η σημασία αυτής της επικοινωνίας είναι μεγάλη τόσο στις μικρότερες όσο και στις μεγαλύτερες τάξεις. Διότι όση σπουδαιότητα έχει το να γνωρίζει ο δάσκαλος καλά το διδακτικό αντικείμενο, άλλη τόση έχει και το είναι σε θέση να το μεταδίδει στους μαθητές του και να επικοινωνεί μαζί τους. Σε μία διαπολιτισμική προσέγγιση στην Εκπαίδευση, οι βασικές αρχές οι οποίες διέπουν τη Διαπολιτισμική Εκπαίδευση είναι επιγραμματικά οι εξής (Γεωργογιάννης 1997, Δαμανάκης 1997):

1. Η αναγνώριση της ισοτιμίας των πολιτισμών και της μεταξύ τους αλληλεπίδρασης.

2. Η ισοτιμία του μορφωτικού κεφαλαίου ατόμων διαφορετικής πολιτισμικής προέλευσης.

3. Η εξασφάλιση του δικαιώματος όλων για ίσες ευκαιρίες στην εκπαίδευση και τη ζωή.

4. Ο κάτω από πολιτισμικές συνθήκες αναπτυσσόμενος άνθρωπος ως αφετηρία και στόχος της διαπολιτισμικής παιδαγωγικής πράξης.

Με αφετηρία τις ανωτέρω αρχές, η Διαπολιτισμική Παιδαγωγική καλείται να συμβάλει στην ειρηνική διαβίωση και αρμονική συνύπαρξη ατόμων και ομάδων διαφορετικής πολιτισμικής προέλευσης σε μια σύγχρονη πολυπολιτισμική κοινωνία (Γκόβαρης 2001, Παλαιολόγου & Ευαγγέλου 2003).

2. Η έρευνα - Στόχοι - Αποτελέσματα

Στόχος αυτής της έρευνας ήταν να διερευνήσουμε τις μεθόδους επικοινωνίας και τα μέσα που χρησιμοποιεί ο εκπαιδευτικός για να επικοινωνεί με τους μαθητές του σε μία σύγχρονη πολυπολιτισμική τάξη.

Επιμέρους στόχοι της έρευνας

■ Να διερευνήσει τις δυνατότητες που έχουν οι εκπαιδευτικοί για εναλλακτικές μεθόδους κατά τη διδασκαλία σε μία πολυπολιτισμική τάξη.

■ Να διερευνήσει τις απόψεις των εκπαιδευτικών για την εφαρμογή καινοτόμων διδακτικών προσεγγίσεων μέσα στη σχολική τάξη.

■ Να διερευνήσει τις απόψεις των μαθητών για την εφαρμογή καινοτόμων διδακτικών προσεγγίσεων μέσα στη σχολική τάξη.

Δείγμα της έρευνας αποτελούν 19 (N) εν ενεργεία εκπαιδευτικοί και 15 (N) μαθητές τους. Για τις ανάγκες της έρευνας καταρτίστηκε κατάλληλο ερωτηματολόγιο. Στη συνέχεια, θα επικεντρωθούμε στα βασικά αποτελέσματα της έρευνας. Ενδεικτικά, παραθέτουμε τα αποτελέσματα 3 ερωτήσεων όπου παρατίθενται οι συχρότητες των απαντήσεων των εκπαιδευτικών.

ΕΡΩΤΗΣΗ 1

"Σύμφωνα με το εκπαιδευτικό σύστημα, ποια μέθοδος διδασκαλίας διευκολύνει την επικοινωνία σας με τους μαθητές μέσα στην τάξη (συνεργατική, ομαδοσυνεργατική, διαθεματική, εξατομικευμένη, βιωματική)";

Μέθοδοι Διδασκαλίας	Αριθμός Δασκάλων	Ποσοστό
Συνεργατική	4	27%
Ομαδοσυνεργατική	4	27%
Οι δύο παραπάνω μαζί	4	27%
Συνδυασμός μεθόδων	3	20%

ΕΡΩΤΗΣΗ 2

"Με ποια κριτήρια επιλέγετε τη μέθοδο διδασκαλίας που θα ακολουθήσετε κάθε φορά (π.χ. ηλικία, αριθμός μαθητών κ.ά.);"

Κριτήρια επιλογής μεθόδου	Αριθμός Δασκάλων	Ποσοστό
Αριθμός	1	7%
Επίπεδο μαθητών	1	7%
Μάθημα	1	7%
Συνεργασία μαθητών	1	7%
Συνδυασμός των παραπάνω	3	20%
Κάτι άλλο	8	52%

ΕΡΩΤΗΣΗ 3

"Το αναλυτικό πρόγραμμα που ισχύει στο υπάρχον εκπαιδευτικό σύστημα, αφήνει περιθώρια εφαρμογής της μεθόδου που επιλέγεται";

Αναλυτικό Πρόγραμμα και εφαρμογή μεθόδου	Αριθμός δασκάλων	Ποσοστό
Ναι	8	52%
Όχι	1	7%
Εν μέρει	5	34%
Κάτι άλλο	1	7%

ΕΡΩΤΗΣΗ 4

"Σύμφωνα με το εκπαιδευτικό σύστημα, ποια μέθοδος πιστεύετε ότι ευνοεί την ομαλή ένταξη των αλλοφώνων μαθητών μέσα στην τάξη";

Μέθοδος Διδασκαλίας	Αριθμός Δασκάλων	Ποσοστό
Ομαδοσυνεργατική	4	27%
Εξατομικευμένη	5	34%
Συνεργατική & Εξατομικευμένη	2	13,5%
Εφαρμογή κάποιας μεθόδου σε άλλη τάξη	3	25,5%
Κάτι άλλο	1	7%

Συνοπτικά

■ Το 27% των εκπαιδευτικών εφαρμόζει την ομαδοσυνεργατική μέθοδο. Επίσης, το 27% των εκπαιδευτικών εφαρμόζει την ομαδοσυνεργατική μέθοδο και το ίδιο ποσοστό και τις δύο μεθόδους.

■ Οι εκπαιδευτικοί δηλώνουν ότι το 34% των δασκάλων επιλέγει την εξατομικευμένη διδασκαλία.

■ Η συντριπτική πλειοψηφία των δασκάλων, δηλαδή το 52% θεωρεί ότι το αναλυτικό πρόγραμμα αφήνει περιθώρια για εφαρμογή της μεθόδου που επιλέγει, σε αντίθεση με το 7%.

■ Όσον αφορά την προσέγγιση και επικοινωνία των Ελλήνων μαθητών με τους αλλόφωνους, το 52% κρίνει ότι ο πιο κατάλληλος τρόπος για το σκοπό αυτό είναι η συνεργασία μεταξύ όλων των μαθητών.

■ Οι δάσκαλοι αναφέρουν διάφορους τρόπους προκειμένου να επιτευχθεί η οικειότητα ανάμεσα στους Έλληνες και αλλόφωνους μαθητές (όπως συνεργασία, φιλικότητα, χιούμορ, ενδιαφέρον).

■ Στην ερώτηση που αναφέρεται σε ποια μαθήματα χρησιμοποιείται περισσότερο μονόλογος και σε ποια διάλογος, το 47% των δασκάλων ισχυρίστηκε ότι τα Μαθηματικά προσφέρονται για μονόλογο και το 93% ότι η Γλώσσα ως μάθημα προσφέρεται για διάλογο. Τα μαθήματα στα οποία χρησιμοποιούν εξίσου το μονόλογο και το διάλογο είναι η Ιστορία και τα

Θρησκευτικά.

3. Συζήτηση

Η εκπαιδευτική πολιτική για τους αλλόφωνους μαθητές και η εφαρμογή κατάλληλων εκπαιδευτικών προγραμμάτων είναι μια πολυσύνθετη διαδικασία που εξαρτάται συνοπτικά (και όχι μόνο) από: α) τα δημογραφικά, πολιτικά, οικονομικά, γλωσσικά και ψυχοκοινωνικά δεδομένα, β) το ρόλο των μεταναστευτικών ομάδων στη «χώρα υποδοχής», γ) την πολυεπίπεδη συνεργασία των εμπλεκόμενων φορέων, δ) την αντικειμενική αξιολόγηση του εκπαιδευτικού έργου, ε) τη γενικότερη μεταναστευτική πολιτική των κρατών υποδοχής και της Ευρωπαϊκής Ένωσης και στ) τη θετική ή αρνητική στάση της «κυρίαρχης» κοινωνικής ομάδας.

Η μελλοντική αντιμετώπιση της πολιτισμικής διαφορετικότητας των μαθητών στα σχολεία των χωρών υποδοχής – αν και μη προβλέψιμη – θα πρέπει να είναι ουσιαστική. Σε ένα γενικότερο πλαίσιο, συντονισμένης παρέμβασης, κατά την άποψή μας κρίνεται αναγκαία (Παλαιολόγου & Ευαγγέλου 2003):

-Η λήψη βραχυπρόθεσμων (π.χ. βελτίωση της πρόσβασης στην εκπαίδευση των παιδιών των μεταναστών που ζουν σε υποβαθμισμένες και «μειονοτικές» περιοχές κ.ά.) και μακροπρόθεσμων εκπαιδευτικών μέτρων (π.χ. «σχέδια δράσης» ανώτατων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων κ.ά.) για τους αλλόφωνους μαθητές από τη χώρα υποδοχής.

-Η παροχή «ίσων ευκαιριών» σε όλους ανεξαιρέτως τους μαθητές στο χώρο της εκπαίδευσης των χωρών υποδοχής.

-Η εφαρμογή των βασικών αρχών της «Διαπολιτισμικής Παιδαγωγικής» στην πράξη για να αποφευχθούν φαινόμενα εκπαιδευτικών ανισοτήτων και κοινωνικού αποκλεισμού.

-Η αναδιάρθρωση των «αναλυτικών προγραμμάτων» των σχολείων υποδοχής.

-Η παραγωγή κατάλληλου διδακτικού υλικού για τους διγλωσσους μετανάστες μαθητές.

-Η ποιοτική επιμόρφωση των υπό εξειδίκευση εκπαιδευτικών της χώρας υποδοχής για τη διδασκαλία της «δεύτερης» γλώσσας.

-Η ουσιαστική αντιμετώπιση του «διγλωσσικού αλφαριθμητισμού» των γονέων των μαθητών αυτών σε τοπικό-περιφερειακό επίπεδο (π.χ. αξιοποίηση του θεσμού του Λαϊκού Πανεπιστημίου, γλωσσική-επαγγελματική κατάρτιση μέσω προγραμμάτων κ.ά.) και

-Η ενίσχυση των πολιτιστικών – μορφωτικών ανταλλαγών και δεσμών των χωρών υποδοχής και προέλευσης των μεταναστών.

-Η αξιοποίηση των «Νέων Τεχνολογιών» για την παραγωγή κατάλληλων προγραμμάτων εκμάθησης της ελληνικής ως 2ης γλώσσας.

-Η ενίσχυση της γλώσσας της χώρας προέλευσης των μεταναστών μαθητών και του πολιτισμικού τους υπόβαθρου. --Η «διαδικτύωση» και «αδελφοποίηση» των σχολείων της Ελλάδας με εκείνα των χωρών προέλευσης των μαθητών.

-Η ενίσχυση και επέκταση του θεσμού των «σχολικών βιβλιοθηκών».

-Η ύπαρξη «Σχολικού Ψυχολόγου» ή συγκροτημένης ομάδας ψυχοκοινωνικής στήριξης των μαθητών στα σχολεία της Ελλάδας μέσα από ειδικά προγράμματα πρόληψης για την ψυχική τους υγεία.

-Η ίδρυση «Γραφείων Επαγγελματικού Προσανατολισμού» και «Σχολών Μαθητείας» (με μαθήματα γενικής και τεχνικής εκπαίδευσης) σε τοπικό επίπεδο για τους εργαζόμενους μετανάστες μαθητές, που «διέρρευσαν» από την εκπαίδευση.

-Η χορήγηση υποτροφιών σε όσους αλλόφωνους μαθητές επιθυμούν να σπουδάσουν.

-Η καθιέρωση πανελληνίων μαθητικών διαγωνισμών (γλώσσας, εικαστικών τεχνών, λαϊκού πολιτισμού, αθλητισμού κ.ά.) όπου θα συμμετείχαν και θα διακρίνονταν και οι μετανάστες μαθητές και

-Η ποιοτική και συνεχής αξιολόγηση: α) των ρυθμίσεων για τις Τ.Υ. και τα Φ.Τ. στην Ελλάδα, β) του «test γλωσσομάθειας» των μεταναστών μαθητών, γ) της εξειδίκευσης των εκπαιδευτικών, δ) του ειδικού διδακτικού υλικού και ε) των εκπαιδευτικών-διαπολιτισμικών προγραμμάτων των ελληνικών Πανεπιστημίων.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Γεωργογιάννης, Π. (1997), (επιμ.) Θέματα Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης και Επικοινωνίας, Gutenberg.

Γκόβαρης, Χ. (2001), Εισαγωγή στη Διαπολιτισμική Εκπαίδευση, Αθήνα, Ατραπός.

Δαμανάκης, Μ. (1997), Η Εκπαίδευση των Παλιννοστούντων και των Αλλοδαπών Μαθητών στην Ελλάδα, Gutenberg.

Παλαιολόγου, Ν., Ευαγγέλου, Ο. (2003), Διαπολιτισμική Παιδαγωγική. Εκπαιδευτικές, Παιδαγωγικές και Διδακτικές προσεγγίσεις, Ατραπός